

УДК 027.7-057.17(477-25)

Олена Скаченко,
завідувач сектору методичної роботи
наукової бібліотеки Київського національного
університету культури і мистецтв

Вони творили бібліотеку (історія наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв в особах директорів)

*Живе бібліотека...
А з нею — добрі люди, їхні вчинки...
Їм треба мало. Зовсім небагато, —
Щоб, хто вони на світі, не забудь...
О. Лантух*

Досліджується історія наукової бібліотеки КНУКіМ через висвітлення діяльності директорів книгозбірні, які своєю працею впродовж 50 років формували нову модель бібліотеки вищого навчального закладу.

Ключові слова: КНУКіМ, наукова бібліотека, історія, директори.

Актуальність теми. Київський національний університет культури і мистецтв — потужний, багатопрофільний вищий навчальний заклад, що приваблює абітурієнтів якісним навчанням, сучасними інформаційними технологіями, міцною матеріально-технічною базою. Значним надбанням університету була і є його бібліотека.

Бібліотекою Київського національного університету культури і мистецтв пройдено шлях довжиною 50 років. Вона зростала і розвивалася разом зі своєю alma mater, перетворюючись із бібліотечного кабінету на інформаційний центр сучасного університету. Допомагали бібліотеці у цьому зростанні співробітники — її головна цінність.

Мета дослідження — висвітлити історію становлення наукової бібліотеки КНУКіМ у розрізі діяльності директорів книгозбірні.

Вклад основного матеріалу. Історія бібліотеки починається 13 жовтня 1956 р. з бібліотечного кабінету при Інституті підвищення кваліфікації керівних кадрів Міністерства культури УРСР [1, с. 26]. У 1963 р., з відкриттям Київської філії Харківського державного бібліотечного інституту (ХДБІ), на базі бібліотечного кабінету була утворена навчальна бібліотека.

Першим завідувачем бібліотеки стала **Лідія Єпіфанівна Розум**. З того часу протягом 32 років життєва дорога Лідії Єпіфанівни була тісно пов'язана з нашою установою. Обслуговування читачів, комплектування, обробка та зберігання літератури у перші роки роботи здійснювались у двох невеличких кімнатах корпусу по вул. Чигоріна, 20. В одній працював сектор комплектування, в іншій — читальний зал. У штаті було ще два співробітники. Фонд складався з наукової, науково-популярної літератури, художніх творів українських і російських письменників. Значну частину надходжень становили комплекти журналів: "Искусство", "Театр", "Библиотекарь", "Иностранная литература", "Вітчизна", "Дніпро", "Жовтень" та ін.

Упродовж 1969—1975 рр., під керівництвом нового завідувача бібліотеки **Софії Олександрівни Шульженко**, відбувалося активне формування фонду виданнями на допомогу навчальному процесу. З 12 083 примірників книг, що

були у 1963 р., бібліотечний фонд збільшився до 40 262 примірників у 1970 р. Удосконалюється структура: організовано відділ комплектування та наукової обробки літератури, сектор обслуговування читачів.

У 1974 р. бібліотека отримала приміщення у корпусі інституту по вул. Чигоріна, 14, що дало змогу покращити умови обслуговування читачів — розпочали роботу абонемент і читальний зал на 25 місць для студентів факультету культурно-освітньої роботи. Обслуговування студентів бібліотечного факультету проводилося у корпусі по вул. Річній, 4, де на абонементі та в читальному залі працювало шість бібліотечних працівників. Підсобні фонди розміщувалися на абонементних, у читальних залах факультетів, у кабінетах кафедр і гуртожитках (вул. Герцена, 2 і вул. Російська, 70).

З 1978 до 1980 р. бібліотеку очолювала **Катерина Трифонівна Селіверстова**. Враховуючи основні завдання закладу, центральне місце у діяльності Катерини Трифонівни займали питання покращення системи обслуговування читачів, надання інформаційної підтримки науковій, навчальній та виховній роботі інституту.

Підвищенню рівня обслуговування читачів сприяло створення у 1978 р. довідково-бібліографічного відділу, основним завданням якого було здійснення довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування професорсько-викладацького складу та студентів бібліотеки. На допомогу навчальному процесу у 1978 р. започаткований комплексний захід "День інформації" та організовано роботу міжбібліотечного абонементу (МБА). Особливо ця форма бібліотечної діяльності була корисною в обслуговуванні студентів-іноземців, для яких систематично замовлялися довідники і словники. Для забезпечення літературою цієї категорії читачів використовувалися можливості внутрішньосоюзного книгообміну.

80—90-ті рр. ХХ ст. стали надзвичайно значущими для бібліотеки. З приходом у 1980 р. нового завідувача — **Катерини Дмитрівни Головкиної**, інтелігентного керівника, професіонала з великим практичним досвідом роботи, розпочався новий етап розвитку книгозбірні. Протягом 18 років Катерина Дмитрівна була директором і заступником дирек-

тора бібліотеки. Її компетентність, відповідальність, високий професіоналізм дозволили створити нову модель бібліотеки — книгозбірню вищого навчального закладу.

Катерина Дмитрівна завжди дуже відповідально ставилась до своїх обов'язків, була прикладом виняткової працездатності та професіоналізму, за що її поважали в колективі й інституті. Під її керівництвом була проведена структурна реорганізація бібліотеки, створені нові підрозділи: відділ обслуговування читачів, відділ книгозберігання, відділ наукової інформації, сектор ВРІ, сектор методичної роботи.

З метою покращення інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу та науково-дослідної роботи професорсько-викладацького складу, аспірантів та студентів інституту у структурі бібліотеки у травні 1980 р. була створена служба наукової інформації (СНІ) [2]. З її появою істотно змінився характер роботи книгозбірні, що стала важливою інформаційною ланкою інституту. Наприкінці 1980 р. у структурі служби інформації було сформовано сектор вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ), на працівників якого покладено завдання систематичного інформування абонентів про нові надходження літератури. Вивчення інформаційних потреб та їх забезпечення вплинуло і на всі сфери діяльності бібліотеки: комплектування, бібліотечне обслуговування, розвиток МБА. Одним із головних завдань роботи закладу в той час було здійснення інформаційного супроводу головної дослідницької теми ВНЗ "Особливості культурно-просвітницької роботи в умовах НТР" [3, с. 6].

На допомогу науково-дослідній роботі викладачів інституту з 1981 р. було започатковано проведення комплексного заходу "День кафедри", що дав можливість встановлення прямих та зворотних зв'язків читачів із бібліотекою, допомагав довести до відома викладачів інформацію про нову літературу, що надійшла до бібліотеки інституту та провідних книгозбірень Києва [1, с. 33].

З метою підвищення якості інформаційної діяльності під керівництвом Катерини Дмитрівни упродовж 1982 р. була проведена значна робота з комплектування і оптимізації довідково-інформаційного фонду, перебудови довідково-пошукового апарату служби інформації з використанням рейтерних ІПС. На основі вивчення інформаційних запитів був розроблений рубрикатор (складався з 412 розділів), що об'єднав тематичні запити всіх спеціальних кафедр культурно-освітнього і бібліотечного факультетів. У результаті було створено систематичну картотеку ВРІ на міні-рейтерах, що сприяло підвищенню рівня інформаційного забезпечення запитів професорсько-викладацького складу.

У 1985 р. на основі довідково-інформаційного фонду служби інформації розпочато роботу з формування тематичних папок-досьє, де збиралися опубліковані та неопубліковані матеріали з питань культури і мистецтва. Зокрема, накопичувався матеріал із таких тем: "Дозвілля і вільний час трудящих", "Художня самодіяльність. Питання теорії і практики", "Модель особистості спеціаліста" [4, с. 17].

Значну увагу К. Головкина приділяла науковій організації праці. Починаючи з 1981 р., у бібліотеці впроваджено груповий метод обслуговування студентів I курсу всіх форм навчання. За особистої участі Катерини Дмитрівни активізувалася науково-методична діяльність. 7 грудня 1981 р. на базі установи був проведений Республіканський семінар-практикум завідуючих бібліотеками вищих навчальних закладів культури і мистецтва. У рекомендаціях семінару було схвалено досвід роботи книгозбірні щодо інформаційного забезпечення науково-дослідної діяльності й навчального процесу вишу та запропоновано для впровадження його у практику роботи бібліотек вищих навчальних закладів культури і мистецтв.

Знаковими для розвитку науково-методичної діяльності закладу стали 1982—1985 рр. Відповідно до наказу "Про створення республіканських методичних центрів при бібліотеках вузів мистецтва і культури УРСР" [5], бібліотека Київського державного інституту культури стала республіканським методичним центром для бібліотек культурно-освітніх училищ та Київського училища естрадно-циркового мистецтва, що спонукало до пошуків нових форм методичного впливу. З цією метою було створено сектор методичної роботи, основним завданням якого стало вивчення і розповсюдження передового досвіду бібліотечно-бібліографічної роботи, надання методичної допомоги бібліотекам культурно-освітніх училищ та структурним підрозділам бібліотеки.

Як методичний центр установа брала участь у підготовці та проведенні занять з підвищення кваліфікації завідуючих бібліотеками культурно-освітніх училищ у Республіканській школі передового досвіду. Для слухачів курсів упродовж 1982—1986 рр. провідними спеціалістами бібліотеки читалися лекції з питань забезпечення літературою навчального процесу, планування роботи бібліотек, формування, організації і використання книжкових фондів, рекласифікації каталогів та картотек за таблицями ББК, організації бібліографічної роботи.

Довгоочікуваною та важливою подією для бібліотеки стало отримання у 1984 р. приміщення у новому навчальному корпусі інституту по вул. Щорса, 36. Завдяки цьому був об'єднаний увесь навчальний фонд та фонди абонементів факультетів, значно збільшилися фонди читальних залів. Підвищенню рівня бібліотечного обслуговування сприяло територіальне наближення алфавітного і систематичного читальних каталогів до відділу обслуговування, створення консультаційного пункту, де черговий бібліограф надавав кваліфіковану допомогу читачам у підборі необхідної літератури, використанні довідкового апарату.

Протягом 1997—2001 рр. директором бібліотеки була **Лариса Михайлівна Тукач**. Під її керівництвом здійснено ремонт приміщення бібліотеки у головному корпусі університету (вул. Щорса, 36), переобладнано пункти видачі відділу обслуговування користувачів, у читальному залі створено умови для зберігання і видачі періодичних видань.

З метою забезпечення інформаційних потреб керівництва університету з 2000 р. працівники відділу наукової інформації, створеного на базі служби інформації, розпочали підготовку щоденного інформаційного бюлетеня "Дайджест преси з питань освіти, культури, мистецтва, політики" з використанням ресурсів Інтернет [1, с. 46].

У 2001—2006 рр. директором бібліотеки працювала **Наталія Володимирівна Осадча**. Період інформатизації суспільства поставив перед колективом нове завдання — впровадження інформаційних технологій у практику роботи. З цією метою було створено відділ автоматизації та комп'ютеризації, встановлено 13 комп'ютерів, сканер, принтери, бібліотеку підключено до мережі Інтернет. Для реалізації додаткових комунікативних можливостей відкрито електронну адресу установи, організовано шість робочих місць із доступом до електронного каталогу та Інтернету.

У 2003 р. алфавітний каталог книг був майже повністю конвертований в електронну форму і розпочато наповнення бази даних "НАУКА", що містила записи про дисертації та автореферати дисертацій. Паралельно продовжувалася робота щодо створення електронної бази даних періодичних видань "ПРЕСА", що передбачала реєстрацію та аналітичний розпис періодичних видань.

Тоді була розроблена концепція нової інформаційної послуги у бібліотеці: надання тематичних довідок із розкриття змісту інформаційних ресурсів Інтернет. З цією метою розроблено макет стендів; дизайн окремих аркушів з адре-

сами; методику відбору URL-адрес; систему зберігання і подальшого використання тематичних довідок в обслуговуванні користувачів; відпрацьовано технологію роботи з реалізації нової послуги [1, с. 48].

Упродовж 2006—2011 рр. директором бібліотеки була доктор педагогічних наук **Людмила Григорівна Петрова** — відомий науковець, знавець бібліотечної справи, якій притаманна висока професійна компетентність. Упродовж 2005—2007 рр. реорганізовано бібліотечну мережеву структуру, налаштовано доменний контролер. В АБІС ІРБІС освоєно модуль "Комплектатор", що дало змогу автоматизувати процеси комплектування та обліку.

З вересня 2011 р. до лютого 2012 р. посаду директора бібліотеки обіймав кандидат історичних наук **Олександр Григорович Кириленко**. Було оновлено дизайн приміщення, завдяки чому створені комфортні умови роботи для студентів, професорсько-викладацького складу університету та працівників бібліотеки. Організовано електронний читальний зал на 24 місця та зону Wi-Fi.

З січня 2014 р. директором наукової бібліотеки КНУКіМ є кандидат культурології **Юрій Іванович Горбань**, фахівець у галузі книгознавства та бібліотекознавства. Нині бібліотека — важливий структурний підрозділ університету, діяльність якого спрямована на ефективну підтримку наукового, навчального і виховного процесів та базується як на традиційних формах бібліотечно-бібліографічного обслуговування, так і на впровадженні сучасних інноваційних технологій.

З метою забезпечення автоматизації усіх бібліотечних процесів розпочато впровадження національного програмного продукту "УФД/Бібліотека". Це надало такі переваги: повністю автоматизовано процеси комплектування, обліку та наукової обробки документів; проведено переоблік фонду і підготовлено до штрих-кодування; створено електронну базу даних користувачів бібліотеки; розпочато оцифрування рідкісних видань, навчальної літератури, що користується попитом, та надано доступ до них в електронному читальному залі, є можливість дистанційного замовлення документів в електронному читальному залі; повністю автоматизовано шлях документа у бібліотеці. У книгозбірні працює копіцентр, де надаються послуги ксерокопіювання і сканування, тиражування записів на електронних носіях інформації.

Висновки. Починаючи історію свого існування з двох секторів (комплектування та обслуговування читачів), наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв із розвитком університету та зростанням кількості читачів постійно структурно реорганізовувалась. Станом на лютий 2014 року вона має шість відділів та три

сектори. За період існування закладу співробітникам вдалося зібрати цінний, багатогалузевий фонд, який є універсальною базою для навчального процесу та наукових досліджень у галузі культури і мистецтва.

Бібліотекою Київського національного університету культури і мистецтв пройдено шлях довжиною 50 років. Сьогодні можна сказати, що пройдений він гідно. У цьому велика заслуга бібліотекарів усіх поколінь, адже без їх професійності, працездатності, відповідальності плідний розвиток бібліотеки був би неможливий.

У квітні 2014 року три директори наукової бібліотеки КНУКіМ святкували день народження. Іменини відзначали Лідія Єніфанівна Розум та Юрій Іванович Горбань, а Катерина Дмитрівна Головкина — 75-річний ювілей. Користуючись нагодою, колектив наукової бібліотеки вітає колег із днем народження, зичить міцного здоров'я та гарного настрою. З роси і води Вам!

Список використаної літератури

1. *Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв: від витоків до сьогодення* : іст. нарис / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка ; упоряд. О. О. Скаченко ; наук. ред. Т. О. Долбенко ; редкол.: Ю. І. Горбань [та ін.]. — К. : Ліра-К, 2013. — С. 26, 33, 46, 48.
2. *Об улучшении организации работы по научно-технической информации* : приказ № 66 от 3.07.1978 г. / М-во культуры УССР, КГИК им. А. Е. Корнейчука. — 7 с.
3. *Совершенствование информационной деятельности* — залог повышения эффективности использования фондов библиотек : (из опыта работы б-ки КГИК им. А. Е. Корнейчука). — К., 1982. — С. 6.
4. *Маловська І.* Еволюція становлення науково-інформаційної роботи бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв / Ірина Маловська, Олена Скаченко // Вісник Книжкової палати. — 2014. — № 1. — С. 17.
5. *О создании республиканских методических центров при библиотеках вузов искусства и культуры УССР* : наказ М-ва культуры Украинской ССР № 506 от 11 мая 1982 года. — К., 1982. — 1 с.

Исследуется история научной библиотеки КНУКиИ сквозь призму деятельности директоров, которые своим трудом в течение 50 лет формировали новую модель библиотеки вуза.

Examines the history of science library KNUKiM through coverage of library directors that their work for 50 years form the new model library university.

Надійшла в редакцію 28 березня 2014 року